

Egy év után faluban gyakrabban sétálgatok. Meglepő, csak most figyeltem meg, hogy mindenki süvegel, köszönt. A gyerekek hozzám is csatlakoznak, elkísérnek. Az utcasarokról kiáltják egymásnak:

— Jó a kántor bácsi!

Öröm ül az arcokon mindig, ha végigmegeyek a falumon.

Irénkének beszámolok mindenről, a beszélgetésekről, találkozásokról. Velem örvend és megjegyzi:

— Szeretnek, mindig szerettek!

És én ismét érzem, hogy igaza van. Aztán hogy gondolkozom, rájövök arra is, hogy az én jubileumom nem maradt el. Dehogyan maradt... Csak késik. Meg is nyugtat a késése, mert most már azt is tudom, mikor lesz. Az én jubileumomra összekondítják az összes harangokat, s akkor eljő az egész falu. Bizonyosan tudom, nem fog hiányozni senki, s hoznak a szép parkból zöld gallyat, ha tavaszi hónapban lenne, gyöngyvirágot is. Hiszen hoztak mindig az iskolába. A templom előtt is kedveskedtek mise után, litánia után egy-egy szállal. Hát hoznak az ünnepségemre is...

Ezt az ünnepséget nem rendezik. Éppen csak hire fut, hogy:

— Meghalt az öreg kántor!

És jönnek hivatlanul, azok lesznek körülöttem, akiknek adtam a szívemből, mégven év alatt adtam, mindig adtam...

Ez lesz a legszebb ünnepségem, jubileumom, megjön, ha késik is...

A virágokat leteszik a domboruló sírra, s szívük azt dobogja:

— Isten vele, kántor bácsi!

Tudják a faluban, hogy csak testem megy pihenni. Szellemem közöttük marad örökre, s a hajnali és esti szellővel ezután is bejárom az utcákat, s mindig azt susogom:

— Édes falum, édes gyermekeim!

Kovács Dénes

EGY GÁRDONYI-KÖTET BÖNGÉSZÉSE NÉPMŰVELŐ SZEMMEL

Nem tudom, hogy folyóiratunk érdemes megindító maguktól adtak-e nevet e lapnak, vagy Gárdonyi keresztapasága nyomán, de bizonyos, hogy a jeles író apró jegyzetei közt ez is olvasható: „Folyóirat-cím: Magyar lélek“. Bár amihez csak hozzájutottam Gárdonyi írásai közül, mindent igyekeztem figyelmesen elolvasni, megvallom, ez csak most ötlött szemembe, mikor a minap a „Magyar-írás, magyar lélek“ kiadású könyvsorozat Gárdonyi: „Én magam“ c. kötetét forgattam.

Bármint áll is a dolog, a kiváló nemzetnevelő mindenképpen atyafiságban van folyóiratunk szellemével, ez kétségtelen. Említett kötetének 233. lapján „Népnevelés“ cím alatt leírt jegyzete is nem egy figyelemreméltó dolgot mond a népművelő számára.

Íme egyik ötlete:

„Olyan helyen, ahol kártyás a nép, a kártyát sakkjátékkal kellene kisorsítani“, ... mert ... „aki tud sakkozni, megveti a kártyát.“ Valóban sok helyen nagyon jó lenne, főképpen a serdülőket, külön ifjúsági népművelési órákon megtanítani sakkozni, asztali teniszt játszani, különböző fejtörő, vagy mulattató társasjátékokra rászoktatni, hogy a kártyától, mely helyen-

ként szinte megöleje a fiatalabb férfinemzedéknek, minél inkább elvonjuk.

Gárdonyi azt ajánlja, hogy már az iskolásokat tanítsuk meg sakkozni, mivel ez „logikus gondolkodásra, az idegek megfigyelmezésére, indulatok fékezésére szoktat, tehát éppen magyar vérnek való!”

Még a sakk-figurák modernizálását és egyben magyarosítását is ajánlja („honvéd, huszár, biciklis, tüzer“ stb.).

Bizonyos, hogy nem volna nehéz dolog egy kifejezetten magyaros, új-fajta sakkot csinálni, amelyet aztán könnyen meg lehetne kedveltetni a serdülőkkel.

Kétségtelen az is, hogy ha olyan helyeken, ahol a kártyaszenvedély elhatalmasodott a nép körében, csak egy-két fiatal magyart tudnánk is elvonni az ördög bibliájától, már igen nagy hasznot hozna a népművelők ezirányú munkálkodása Gárdonyi ötlete alapján.

Mert hát azt mindnyájan tudhatjuk, hogy a káros szenvedélyekről való leszoktatásnak legjobb módjai nem azok, hogy a népművelési estéken megbélyegezzük a rossz szokást, intjük követőit, elmondjuk káros hatásait, hanem ha a hatást lehetőleg kézzelfogható módon bemutatjuk (képek, statisztikai táblázatok, pl. az alkoholizmus rombolásairól), de főképen ha az időtöltést hasonlóan érdekfeszítő más időtöltéssel pótoljuk, mint ahogy sok nagydohányos a mentholos szipkával pótolja a cigarettát időnként.

Nos hát erre jó a sakk, meg a különböző versenyszerű és egyéb társasjáték, ha eleinte némi (természetesen ártatlan) nyerési lehetőségeket is nyújt. Egyszerűbb embereknek ott van a közismert „nyulazás“, „malmozás“, melyhez tudvalevőleg csak egy papírlap, egyszerű rajz, néhány szem kukorica, bab, vagy lencse kell. El tudom ezeket megfelelő átalakítással falitáblán rajzszegekkel játszható társasjátéknak is képzelni, melyen a játékosok ügyességére a nézőközönség fogadhatja s a nyertes filléres népművelő füzetet, vagy más hasonló hasznos dolgokat kaphatna.

Sőt, nem idegenkednék felnőtteknek rendezett olyan népművelési estétől sem, melynek műsora egy részét közös, de mindenkit érdeklő és érintő, szellemes, szórakoztató társasjáték töltené ki. Olyan földrajzi, irodalmi, történelmi, vagy természettudományi társasjátékokra gondolok (természetesen megfelelő s a közönséghez illő formában), amilyenek festett táblácskákon, számokkal és lapokkal, vagy figurákkal — néha kérdés-feleletekkel — gyermekek szoktak szórakozni.

Az ügyes bábjáték mellett igen értékes számot adhatna s a műsorba változatosságot, az estbe elevenséget hozhatna az ilyesmi; nem is beszélve arról, hogy egész sereg hasznos ismeretet, műveltséganyagot adna át, amit ha prózai előadásokba szorítunk bele, terhessé és unalmasá válhatna.

Örülnék, hogyha ötletes és több szabadidővel rendelkező népművelőtársaim közt akadnának, akik e gondolatot megfelelően kiaknáznák; különösen ott, ahol az előadó kevés, évről-évre ugyanaz s szinte már alig lehet változatossággal érdeklődést kelteni és a népművelési estéken az előadótermet nehéz hallgatósággal megtölteni. Az érdeklődést bizonyára sikerülne fokozni ilyesmivel.

De, hogy visszatérjek Gárdonyihoz, említsünk meg még néhány jegyzetét.

„A papságnak — úgymond — gondolni kellene arra, hogy az analfabétáknak is adjanak imádságos könyvet. Nem kell abba betű, csak kép. Doré bibliaillusztrációi és a Dante-illusztrációk szöveg nélkül is érthetők.“

Nálunk, hála Istennek, nincsenek nagy számmal az írástudatlanok, de azért ezt a megjegyzést is ajánlhatjuk az illető tanfolyamok vezetőinek figyelmébe azzal, hogy mikor felnőtteket tanítanak a betűvetésre és olvasásra, ezt az ötletet is felhasználhatják talán korszerű átalakításban a betűvel nehezen barátkozók oktatásánál.

Az említett kötet ugyanezen lapjának utolsó jegyzete is érdemes az említésre a fentebb mondottakkal kapcsolatban: „Az elemi iskolai tanítás akkor jut el a pedagógiai tökéletességre, mikor a tanító a munkáját minden nap ezzel a mondással kezdi meg:

Játsszunk iskolást!”

Úgy vélem, mutatis mutandis ezt magunkra is alkalmaznunk kell és nem szabad a népművelőnek sohase elfelednie azt, hogy (s ez nem akar távolról sem lebecsülésként hangzani!) a nép egyes szempontokból s bizonyos fokig mindig gyermek. A játék megfelelő alkalmazása tehát fontos a népművelésben.

S ezzel kapcsolatban még valamit!

Gárdonyiról tudvalevő, hogy igen szerény ember volt, a dicsekvésre egyáltalán nem hajlamos. S ha e jegyzeteit és gyermekkori visszaemlékezéseit olvassuk, tapasztaljuk, mily gyakran emlegeti, hogy bár minden felmenője lakatos volt s apjának is a gépészség volt a mestersége, atyját mindenki mindig „úriember“-nek nézte, mert az sokkal inkább látszott a magasabb iskolákat végzett, jobb középosztályhoz tartozónak, mint egyszerű iparosembernek. „Megjelenésére jellemző — írja egy helyen —, hogy egyszer Budapesten, mikor szerződés végett ment egy földbirtokoshoz, ez szalónjába vezette be s igen elbámult, mikor mondta, hogy ő az a gépész, akit ez meg ez a gyáros ajánlott.

A birtokos ránézett apám kezére és a fejét rázta: Nekem iparos kell, nem úr!”

Örömmel említi, hogy a szabadságharcban apját hadnaggyá nevezték ki és fegyvergyár-vezetővé tették s hogy Petőfi a Váci-utcán találkozáván vele, így szólt: „Druszám, bemutatom neked az én kis feleségemet!” Meg hogy, mikor Aradról oláh fuvaros mezében menekült az üldöző osztrákok elöl, Pesten Láhnerné, a későbbi vértanu felesége örömmel fogadta még paraszti öltözetében is előkelő lakásán a kedves „Czigler úr“-at.

„Így maradt apám iparos — említi másutt visszaemlékezései folyamán —, aki vassal dolgozik, *de mindennap tiszta fehér inget vesz magára; aki beszegődik gépésznek, de olyan a ruhája és a magatartása, hogy a vendéglőben a pincér tőle vár rendelkezést és nem az uraságtól; aki szalmaszéken ül, de sonkával issza a teát, s akivel orrhangon beszél az ispán, de csodálkozással a méltóságos asszony.*“

S ezt folytathatnánk még így soká. De mindebből így is kiviláglik már két dolog. Az egyik, hogy az író nem szégyenli apja iparos voltát, de büszkeséggel és örömmel hangsúlyozza, hogy finom, uras kinézésű ember volt. A másik, hogy (s ez sokszor kiütközik a sorok között) nemcsak azért becsülték meg mindenfelé, magasabb körökben is, mert ügyes kézműves és a negyvennyolcas időkben jó hazafi volt, hanem mivel finom modorú és gondolkodású ember, nagy olvasottsága, ízléses és tiszta öltözködése, jó megjelenése, magatartása volt.

Ha mindezt népművelő-szemmel olvassuk, nem kell-e arra gondolnunk, hogy most, amikor olyan sokat beszélünk és írunk a nép, az iskolá-

zatlan elem és az ú. n. úri középosztály, vagyis magasabb iskolákat végzett réteg közötti szakadék áthidalásáról s ennek szükségességéről és sürgős voltáról, nem éppen nekünk szólnak-e ezek a sorok?

Nem elsőrangú kötelessége-e a népművelőnek éppen az említett szakadék betömése, illetve áthidalása, ezáltal a magyar nemzeti egység munkálása szempontjából az, hogy a népet írással és szóval, magánérintkezésben és előadásokon egyaránt igyekezzék modor, megjelenés, magatartás szempontjából is nevelni?

Én szívesen látnám, ha a népművelési estéken tartanának — természetesen megfelelő formában —, szinte azt mondhatnám: viselkedési, modor-, illetani előadásokat.

Hangsúlyozom, hogy „megfelelő formában“, mert ellenkező esetben visszafelé sülnhetne el a dolog.

A helyes öltözködésről a népviselettel kapcsolatban talán egy művelődéstörténeti előadás keretében lehetne szólni, amelyet az emberi öltözködés fejlődéséről tartanánk, vagy egy egészségügyi óra kapcsán (tisztaság és praktikusság az öltözködésben) s ebbe beleszőni az ízléses öltözködésről, a divat túlkapasáiról, ízléstelenségekről szóló mondanivalókat.

Az illedelmes beszéd erkölcsstani témával kapcsolva jöhetne szóba.

Szobában, asztalnál, utcán való helyes viselkedés és magatartásról nem egyenesen „előadni“ — lásd: hibás, lásd: helyes képekkel —, hanem pl. valami ügyesen szerkesztett elbeszélést olvasni fel a Fajankóról, aki nem jobbkézrel emel kalapot, mikor balfelől kerüli el ismerőse, sőt csak ujja hegyével böki meg süvege szélét s aki a késsel viszi tányérjából a falatot szájához, de a kés nyelét úgy fogja egész marokkal, mint a szalmahányó villát, aki lenyalja a kést és evés után bicskával piszkálja a fogát stb.

Kitűnően lehet persze ilyesmit gyakorlatilag bemutatni fiataloknak műkedvelő színdarab előadása kapcsán, annak előkészítésekor s az öregnek az előadáson.

Merthát nem nevetni és megbélyegezni való, sőt kedves s szinte gusztusos látvány, ahogy a mi parasztemberünk szeletelgeti ügyesen és komótosan szalonnáját a kenyéren s eszegeti azt jóízűen, de bizony nem ártana, ha tudná azt is, hogy fehér asztal mellett hogyan kell kezelni a kést és villát.

Egyidőben városkámiban gyakran ismétlődtek a nagyobb szabású közös étkezések: frontharcos bajtársi vacsorák, képviselőválasztási közebéd, püspöklátogatási díszebéd s más hasonlók. Megfigyeltem, hogy földműves testvéreink, kik pedig rétegük elejét képviselték ott, jómódúak s a maguk módján műveltek is voltak, mindig a hosszú asztalok szárnyvégeire húzódtak s ott tömörültek. Megkérdeztem alkalomadtán egyiket közülök, hogy miért teszik ezt, hisz' bajtársak vagyunk, avagy: egyformán hívei vagyunk a főpásztornak, tarkítsuk hát kissé az ülésrendet. De visszautasították az ajánlatot s a kérdezettől azt a választ kaptam (ha nem is pontosan ezekkel a szavakkal), hogy őket az „urak“ előtt feszélyezi az, hogy nem tudnak úgy mozogni, enni, inni, viselkedni, ahogy az urak.

Olvashatjuk s halljuk azoktól, akik kint jártak, hogy a finn, vagy dán földműves munkája végeztével átöltözködve bemegy a vendéglőbe, avagy kávéházba és senki sem különbözteti meg az ugyanott ülő orvostól, bírótól, tanártól.

S ha úgy van, meg kell tennünk e téren is minden tőlünk telhetőt.

Amennyiben csak egy-két népművelő akad, aki a felvetett gondolatokat magáévá teszi s azokon elindulva tovább halad, már elérte célját ez igénytelen írás, amely egyebekben azt is szeretné ajánlani, hogy ha olvassunk — amikor csak lehet —, tegyük fel a népművelő szemüvegét s azon át nézzük olvasmányainkat.

Écsy Ö. István

KINCSEIM

*Nem őrzöm ősök gyémántgombjait,
Örökségem: a dal, a vers, a hit.*

*Nem volt és nincs más gyöngyöm, ékszerem,
Csupán a szívem s dolgos két kezem.*

*Nálam a csengő, fénylő aranyak:
A becsületes tett és akarat.*

*Testvérként mindig kézen vezetett
A jóság, hűség és a szeretet.*

*Leltárba róva így a kincseim:
Boldog vagyok. Hiszen ez mind enyim!*

*Csiszoltam, ötvöztem boldogan, mohón.
Öt évtized volt vésőm, csiszolóm.*

*S most feldiszitett szívem asztalán
Néktek ajánlom: Istenem, Hazám!*

Móra László

